

Notícies · News

La figura i l'obra dels germans Grimm.	269
Laura VILLALBA ARASA	
VIII Trobada del Grup d'Estudis Etnopoètics	271
Brigid AMORÓS ÒDENA & Vicent VIDAL LLORET	
The Brothers Grimm and the folktale: narrations, readings, transformations.	273
Emmanouela KATRINAKI	
L'estudi del folklore: teoria, història, arxius.	276
Montserrat PALAU VERGÉS	

«LA FIGURA I L'OBRA DELS GERMANS GRIMM». HOMENATGE A JOSEP MARIA PUJOL. Arxiu de Folklore del Departament de Filologia Catalana de la Universitat Rovira i Virgili. Tarragona, 24 d'octubre de 2012.

La figura i l'obra dels germans Grimm

Laura VILLALBA ARASA

Universitat Rovira i Virgili, Tarragona

Quan faltaven poc menys de dos mesos per a la celebració del bicentenari de la publicació de la col·lecció de les 86 històries que conformaven els *Contes d'infants i de la llar* dels germans Jacob i Wilhelm Grimm, des de l'Arxiu de Folklore del Departament de Filologia Catalana de la Universitat Rovira i Virgili, en col·laboració amb la Facultat de Lletres de la mateixa universitat i de la Diputació de Tarragona, es va organitzar la jornada La Figura i l'Obra dels Germans Grimm. L'Arxiu de Folklore, emmarcant l'acte dins de les activitats del Grup de Recerca Identitats en la Literatura Catalana (GRILC) (2009 SGR 644), se sumava als actes i celebracions celebrats arreu durant l'any. I és que el 2012 no commemorava solament el segon centenari de la publicació del primer volum dels *Kinder-und Hausmärchen* (20 de desembre de 1812) dels germans Grimm, sinó que també commemorava el segon centenari del naixement d'una obra —o de l'obra— que va suposar l'inici de l'estudi de la rondallística com a disciplina folklòrica, encara que no fos, com deia Josep Maria Pujol,¹ fins a la publicació de la segona edició dels *Kinder* (1822) que es va produir «un pas decisiu: els contes deixaran de ser un simple model per fecundar una literatura i passaran a convertir-se en objecte intrínsec d'especulació intel·lectual».

Així, el dia 24 d'octubre de 2012, la Facultat de Lletres de la Universitat Rovira i Virgili va donar aixopluc a la jornada «La figura i l'obra dels Germans Grimm». L'organització —responsable, a més, de posar-hi la llenya i d'anar atiant el foc perquè la jornada resultés un èxit— va voler dedicar l'acte a l'*alma mater* de l'interès pels estudis de folklore a Tarragona, el doctor Josep Maria Pujol, mort encara no dos mesos abans.

A la celebració van participar-hi especialistes en la figura i en l'obra dels germans d'Hanau, que van estudiar, des de perspectives diverses, aspectes concrets i àmbits diversos, l'obra grimmiana des d'un context internacional.

Després d'haver-ne fet la presentació, la jornada va inaugurar-se amb la conferència del doctor Hans-Jörg Uther, de l'*Enzyklopädie des Märchens* (Göttingen), que va parlar sobre els 200 anys de l'obra dels Grimm amb «200 Jahre *Kinder-und Hausmärchen* der Brüder Grimm». El doctor Uther va oferir una visió general sobre l'estat actual de les rondalles dels germans Grimm, va discutir esdeveniments importants històrics i moderns que els folkloristes han utilitzat per parlar de les rondalles durant gairebé dos-cents anys, el paper dels nous mitjans en la divulgació i recepció de les rondalles dels germans i el context transcultural en què tot plegat es duu a terme; la dissertació del doctor Uther resumia les línies d'investigació tot condensant els significats sobre les tradicions orals i literàries alhora que oferia

1. Podeu consultar l'article sencer a PUJOL, Josep M. (1999): «Introducció a una història dels folklores». Dins Ignasi ROVIRÓ; Josep MONTSERRAT (coords.): *La cultura. Col·loquis de Vic III*. Barcelona: Universitat de Barcelona, p. 77-106.

idees per al futur de la rondallística, dels Grimm i en general. Macià Riutort (Universitat Rovira i Virgili), amb la comunicació «La flora i la fauna centreeuropees dels *Contes* dels germans Grimm i llur correspondència a la traducció al català de Carles Riba», va posar l'accent en la traducció al català dels noms de plantes i animals que apareixen a la versió alemanya dels *Contes* dels germans Grimm, i com Carles Riba va dur-ne a terme la traducció en un moment en què no existien grans obres lexicogràfiques. Carme Oriol, especialista en folklore i etnopoètica catalans de la Universitat Rovira i Virgili, proposava donar a conèixer el corpus de les rondalles dels germans alemanys traduït al català en diverses edicions antològiques, descriure les característiques dels reculls, analitzar i quantificar el corpus resultant i assenyalar les correspondències entre les rondalles catalanes i les originals alemanyes a través de la comunicació «Les rondalles dels Grimm en català: cap a l'establiment d'un corpus». Sota el suggestiu i bilingüe títol «Je m'y en vais par ce chemin icy, & toy par ce chemin-là, & nous verrons qui plûtost y sera': Caperucita Roja y el lobo, un lugar de destino y dos caminos», Christine Shojaei Kawan (Enzyklopädie des Märchens, Göttingen) presentava les diverses interpretacions de la peregrinació de la jove protagonista de la rondalla fent al·lusió a les versions divergents dels germans Jacob i Wilhelm Grimm i Charles Perrault i com aquesta divergència en el recorregut ha estat tractada en la literatura oral de França i Itàlia, i afegia, a més, el tractament que altres especialistes de la rondalla n'han donat.

La sessió matinal va cloure's amb una visita guiada per Emili Samper a l'exposició «200 anys de la publicació dels *Kinder-und Hausmärchen* dels germans Grimm», organitzada per l'Arxiu de Folklore, en col·laboració amb el Centre de Recursos per a l'Aprenentatge i la Investigació del Campus Catalunya (CRAI) de la URV. En l'exposició, instal·lada al vestíbul del CRAI i oberta al públic general des del 19 d'octubre fins al 5 de novembre, s'hi van poder veure, entre altres molts materials, exemplars provinents del fons del folklorista català Sebastià Farnés, primeres edicions o edicions recents, edicions en espanyol, en alemany o en altres llengües. L'exposició sencera va donar mostra d'un total de 29 edicions diferents provinents del fons del CRAI del Campus Catalunya, així com de col·leccions particulars.

Encetant el bloc d'intervencions de la tarda, Josiane Bru (École des Hautes Études en Sciences Sociales de Tolosa) va ser l'encarregada de llegir la conferència de la seua col·lega Nicole Belmont (École des Hautes Études en Sciences Sociales), que no va poder assistir a la jornada. Belmont va bastir la seua intervenció «Le recueil des frères Grimm. L'invention d'un genre littéraire: le conte "populaire"» sobre la manera com la col·lecció dels germans Grimm va propiciar el naixement de la rondalla com a gènere literari.

Amb la mirada posada en el segle XXI i en les adaptacions cinematogràfiques o televisives de les rondalles que el parell de germans alemanys van recollir als *Kinder-und Hausmärchen*, Emili Samper (Universitat Rovira i Virgili) va centrar-se en el tractament de les rondalles, així com en el rol que adopten els germans, en dues mostres audiovisuals recents com són la pel·lícula *The brothers Grimm* (2005) i la primera temporada de la sèrie *Grimm* (2011-2012). D'aquesta manera, Samper, amb la comunicació «El llegat dels germans Grimm en el segle XXI: del paper a la pantalla» —que va tancar el cicle d'intervencions de la jornada—, dibuixant un camí invers, va tornar sobre el paper els ets i uts del recorregut de les versions des del paper cap a la pantalla.

Abans de donar per closa la commemoració, Carme Oriol i Emili Samper en tant que directora i membre del Consell de redacció, respectivament, van fer la presentació oficial de la revista científica *Estudis de Literatura Oral Popular / Studies in Oral Folk Literature*, de l'Arxiu de Folklore del Departament de Filologia Catalana de la Universitat Rovira i Virgili, editada per Publicacions URV.

La projecció de la versió original de la pel·lícula *The brothers Grimm* (2005), de Terry Gilliam, a l'Aula Magna del Campus Catalunya va posar punt final a aquest acte de celebració del bicentenari del primer volum dels *Kinder-und Hausmärchen* (1812), dels germans Jacob i Wilhelm Grimm.

* * *

VIII TROBADA DEL GRUP D'ESTUDIS ETNOPOÈTICS «EROTISME I TABÚS EN L'ETNOPOÈTICA». Bocairent, 9 i 10 de novembre de 2012.

VIII Trobada del Grup d'Estudis Etnopoètics

Brigid AMORÓS ÒDENA & Vicent VIDAL LLORET

Universitat Rovira i Virgili, Tarragona / Universitat d'Alacant

Els dies 9 i 10 de novembre de 2012 va tenir lloc a la sala Joan de Joanes de Bocairent (País Valencià) la VIII Trobada del Grup d'Estudis Etnopoètics (GEE) organitzada per aquest grup de la Societat Catalana de Llengua i Literatura (IEC), l'Ajuntament de Bocairent, la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat d'Alacant i l'Institut Alacantí de Cultura Juan Gil-Albert, conjuntament amb la Universitat Rovira i Virgili i la Universitat de les Illes Balears.

Aquest any la jornada, que estava dedicada a «Erotisme i tabús en l'etnopoètica», va reunir un gran nombre d'investigadors d'arreu dels Països Catalans a fi d'analitzar un cabal important de materials etnopoètics que sovint han estat silenciats, oblidats o eliminats de reculls i estudis per qüestions ideològiques.

Al matí del dia 9, l'organització va rebre els participants i el batlle va fer una salutació en nom del consistori. La primera intervenció va ser un record en homenatge del finat Josep M. Pujol de la mà d'Emili Samper; alguns membres s'hi van sumar per mostrar la seva estima cap al mestre. Un acte molt emotiu i sentit.

Tot seguit es van iniciar les comunicacions amb un primer bloc dedicat a «Tabús i folklore», que englobava les comunicacions següents: «Sobre els tabús en el folklore català», de Carme Oriol (Universitat Rovira i Virgili); «(Les) folkloristes a la premsa catalana del primer terç del segle xx: un tabú en la història del folklore català», de Laura Villalba (Universitat Rovira i Virgili); «Els ritus de pas i el tabú en la societat tradicional illenca», de Margalida Coll (Grup de Recerca en Etnopoètica de les Illes Balears – Universitat de les Illes Balears); «Metaforització sexual en els textos populars referits a la sericultura i a la filatura de la seda», d'Alexandre Bataller (Universitat de València), i «Sa cotorra no té dents: variacions sobre el motiu F547.I.I», de Jaume Guiscafrè (Universitat de les Illes Balears).

Després d'un breu descans, es van dur a terme les últimes comunicacions del matí, aplegades en el bloc de «Rondalles: erotisme i tabús»: «Les referències sexuals a les Rondaies Mallorquines d'A. M. Alcover», de Josep A. Grimalt (GREIB-UIB); «El tractament de la infidelitat a les Rondaies Mallorquines d'A. M. Alcover», de M. Magdalena Gelabert (GREIB-UIB); «Relacions sexuals i erotisme en dues ron-

dalles del Rondallari de Sara Llorens», de Josefina Roma (Universitat de Barcelona); «Tabús i erotisme en les Rondalles valencianes d'Enric Valor», de Vicent Vidal (Universitat d'Alacant), i «Entre serps i perdiutes un munt de cançons», d'Anna i M. Jesús Francés (Universitat d'Alacant).

A la tarda, el bloc «Els tabús en altres gèneres populars» va començar amb la comunicació de Biel Sansano (Universitat d'Alacant) sobre «El calfó de Cupido: xics i xiques que volen festejar (llauros, tellines, nius plens de brossa i altres carnalitats)», seguida de la comunicació de Tomàs Vibot (GREIB-UIB), «Sexe i clergat a Mallorca: de la història a la cultura oral».

A continuació es va fer una breu exposició de materials d'etnopoètica publicats recentment. Emili Samper i Carme Oriol, membres del grup, van presentar la nova revista *Estudis de Literatura Oral Popular / Studies in Oral Folk Literature* (Universitat Rovira i Virgili, 2012); també es van presentar *Cinc rondalles mallorquines d'A. M. Alcover: català-anglès* (IPAMA, 2012); *Set estudis de literatura oral*, d'Antoni Serrà (Leonard Muntaner, Editor, 2012), i el mateix va fer Xavier Roviró amb *Els segadors: de cançó eròtica a himne nacional*, de Jaume Ayats (Avenç, 2011). Es van presentar les actes de la VII Trobada del Grup, publicades sota el títol *La recerca folklòrica: persones i institucions*, a cura de Josep Temporal i Laura Villalba (Institut de Cultura Juan Gil-Albert – Arxiu de Tradicions de l'Alguer, 2012).

Amb l'objectiu de «donar notícia i estimular la investigació sobre l'obra i la trajectòria de persones i institucions que des del segle XIX han treballat en la recerca i l'estudi del nostre patrimoni folklòric», el volum recull les 19 comunicacions presentades durant els dos dies de la Trobada del GEE per 22 investigadors i investigadores. A la vegada, el llibre, dedicat al doctor Josep Maria Pujol, traspassat aquest mateix 2012, es divideix en quatre blocs. El primer bloc, «Dones i folklore», recull «el treball poc conegut, però alhora important, de les dones folkloristes, recol·lectores i transmissores de cultura, i els dona valor» (p. 8). El bloc següent, «La tasca folklorística al País Valencià», acull l'estudi de les aportacions de folkloristes valencians; a més, estableix lligams entre Catalunya i el País Valencià. Les tres comunicacions que componen el tercer bloc, «La tasca folklorística a Catalunya», repassen la figura i els treballs de folkloristes catalans. L'últim bloc, «La tasca folklorística a les Illes Balears», posa l'atenció en les figures de folkloristes de les Illes Balears, així com també en el treball dut a terme pels diversos estudiosos i folkloristes estrangers que al llarg dels segles XIX i XX s'interessaren pel patrimoni oral i material d'aquest territori. Així, doncs, el volum ens deixa entreveure una mica de llum sobre l'herència que ens han llegat persones i institucions que tant han contribuït en el folklore dels Països Catalans i que sovint han quedat desateses, i han restat invisibles o poc esmentades. Un recull d'articles que va més enllà de la mera descripció de fets i dades; dinou aportacions que combinen passat i present amb delectança i recerca.

A part, es va informar els assistents sobre la commemoració dels 150 anys del naixement d'Antoni Maria Alcover (1862-2012) a les Illes Balears; sobre la commemoració del II Centenari de la publicació de l'Aplec dels germans Grimm a la Universitat Rovira i Virgili el 24 d'octubre de 2012, i sobre la programació del V Curs de Cultura Popular a Palma el 29 i el 30 de novembre i l'1 de desembre de 2012 amb el títol «Patrimoni oral i noves tecnologies: del llegat Alcover als estudis folklòrics del segle XXI».

Seguidament, el GEE va celebrar la seva assemblea anual, en què es va acordar que la propera trobada del grup tindrà lloc a Vic els dies 7, 8 i 9 de novembre de 2013. El tema serà «Literatura oral i educació: simbiosi i complicitats». En l'assemblea es va decidir també que es publicaran les actes d'aquesta VIII Trobada. Els curadors seran Anna Francés (Universitat d'Alacant) i Jaume Guiscafrè (Universitat de les Illes Balears).

Després de l'assemblea, els assistents van poder gaudir d'un berenar coent amb productes gastronòmics picants propis dels Països Catalans. Per cloure aquest primer dia, el grup de danses Cardaors de Bocairent ens va sorprendre amb un seguit d'interpretacions cantades i ballades. Aquest grup, format des de fa ja més de trenta anys, treballa incansablement perquè la cultura popular valenciana, i, més concretament, la bocairentina, no es perdi.

L'endemà, dia 10 de novembre, s'encetà el bloc «Poesia popular: erotisme i tabús» amb les comunicacions següents: «Les endevinalles falsament obscenes», de Caterina Valriu (GREIB-UIB); «Els genitals masculins com a instruments musicals: evidència i ocultació del sexe en la tradició moderna de dos rondalles versionades per Joan Timonedà», de Rafael Beltran (Universitat de València); «Erotisme i tabú en les formes picardioses del cançoner popular valencià», de Joan Borja (Universitat d'Alacant); «Cançons eròtiques al Cançoner Popular de Mallorca», de Miquel Sbert (UIB-GREIB); «Cançons eròtiques recollides per mossèn Cinto», de Xavier Roviró (Grup de Recerca Folklorica d'Osona); i «Cançons i gloses eròtiques de les Illes Balears», de Felip Munar (UIB-GREIB).

Havent esmorzat, es van dur a terme les dues últimes intervencions de la trobada dins del bloc «Acudits: erotisme i tabús»: «Erotisme i tabús en l'etnopoètica: els acudits», de Brigid Amorós (Universitat Rovira i Virgili), i «Acudits i altres desficiacs verbals en *El Pardalot engabiàt*, revista satírica menstrual (*sic*) valenciana (febrer-setembre, 1983)», de Vicent Brotons. Finalitzades les comunicacions, es van reunir els membres i col·laboradors del projecte «La literatura popular catalana (1894-1959): protagonistes, actituds, realitzacions» (FFI2009-08202/FILO).

Per completar els dos dies, l'organització ens va obsequiar amb una passejada cultural per aquest poble de la Vall d'Albaida i ens va convidar a descobrir curiositats històriques d'aquesta contrada. El Grup d'Estudis Etnopoètics vol agrair públicament al poble de Bocairent la seva cordial atenció i el tracte rebut.

* * *

INTERNATIONAL CONFERENCE "THE BROTHERS GRIMM AND THE FOLKTALE: NARRATIONS, READINGS, TRANSFORMATIONS". Athens (Greece), 22-24 November 2012.

The Brothers Grimm and the folktale: narrations, readings, transformations

Emmanouela KATRINAKI
Hellenic Folklore Society, Athens

To celebrate the 200th anniversary of the first publication of Folktales by the Brothers Grimm (*Kinder - und Hausmärchen*, 1812) an international conference was organized in November 2012 by three Greek Universities: the Universities of

Athens, of Thessaly and of Aegean, under the guidance of Marianthi Kaplanoglou, Associated Professor of Folklore at the Department of Greek Philology (Athens).

The theme of the conference “The Brothers Grimm and the folktale: narrations, readings, transformations” attracted the interest of scholars from many disciplines: folklorists, anthropologists, pedagogues, philologists, specialists in children literature and modern storytellers. There were around 60 participants, mostly from Greece, but also some of the most important specialists on Folktales from around the world.

In his opening speech, Professor M. Meraklis, who paved the way of folktale research in Greece, discussed the topic of ‘motifs and symbolism in the folktale’ and perspicacious specialist on the cultural history of folktales, Professor Dan Ben-Amos (USA) presented his research about the place of Grimms’ work in the history of Folklore research and their contribution to the development of the science of Folklore.

Four more keynote speakers opened the sessions of the three days: Christine Shojaei Kawan (Enzyklopädie des Märchens, Germany) talked about the “Brothers’ Grimm Workshop”, while A. Angelopoulos focused on the relationship between the Grimms’ Tales of Rumpelstiltschen (ATU 500) and the Three Spinners (ATU 501) and the Oral Greek versions, that present interesting differences from the German Tale. Two more central lectures opened the third day of the conference: Carme Oriol (Catalonia, Spain) discussed the diffusion of the Grimm’s Tales in Catalonia, and Francisco Vaz da Silva (Portugal) focused on a comparative study of tale- type ATU 451 in KHM and in oral versions.

Beside these six main papers, the conference had eight sub-themes, and it seems that most of the participants were preoccupied by the question of the adaptation of the Grimms’ Tales in modern contexts, for both adult and children audience. Among these tales the most re-elaborated being Little Red Riding Hood and Cinderella, it was natural that many papers were dedicated to them, discussing how different contemporary versions of one fairy tale stress different ideological points. An. Yannicopoulou’s paper pointed out the different images of Cinderella in Greek picture books and the different values that they transmit, despite the fact that the facts of the story remain almost the same. M. Kanatsouli focused on Maurice Sendak’s innovative illustration of Brothers Grimm Tales’, pointing out that the illustration itself is a re-telling of an old story, giving it a new content, sometimes totally subverting it. This is also the case of many folktales adaptations for adult audience, especially in comics and the movies. Y. Koukoulas and M. Misiou presented a paper about the comics versions of Cinderella, Little Red Riding Hood and Hansel and Gretel, focusing on the gruesome, sensational and dark side of the fairy tales and on the changes in the characters and plot that one can remark in the case of comics. S. Vatougiou developed the idea that the cinematographic adaptations of fairy tales show the power of these traditional stories; of course, movies directors don’t simply tell the story, they interpret it- and it is evident that they aren’t any more so concerned with the didactical function of the tales, but more with their aesthetic and psychoanalytic dimension. W. Puchner gave a synopsis of the evolutions of some Grimms’ Tales in modern Greek fairy-tale drama and dream-drama, as well as in the absurd and surrealistic drama after Second World War, when we find some “revolutionary” uses of the known Tales.

The pedagogical use of folktales (of Brothers' Grimm and of Greek ones) was a topic that interested many participants: K. Malafantis' study stressed the contribution of Greek educator Miltiadis Vratsanos to the introduction of Brothers Grimm Tales in Modern Greek education. He translated himself some of the Tales (1886), in order to incorporate them in the curriculum of the first grade of primary school, pointing out the importance of fictional narratives for the formation of children's character. In his paper, M. Alexiadis examined certain tales of Vratsanos edition, in order to study the choices of the Greek translator in comparison with the German material, and the changes he made in titles, motifs and episodes to adapt it for young Greek pupils.

Other participants talked about the importance to initiate school children in the popular culture and about the activities (narration of folk tales in connection with the exhibits of the museums) organized by museums in that purpose (Th. Kalabaliki-Baou, N. Kapari). Most of these papers focused on the teaching of fairytales in primary and preschool education; M. Mitsou on the contrary argued about the role that the teaching of fairytales can play during Adolescence. She thinks that, beyond the enjoying of the text, the adolescent controls his personal enigma through the teaching of fairytales, since tales talk about maturation and identity formation.

Besides the two main categories of papers, which have been presented above shortly, some other interesting talks were about the presence of fairytales' motifs in ancient Greek Literature and about motifs' symbolism: Ch. Zafiroopoulos paper focused on the reception of Lucians' (an ancient Greek writers'), story "the sorcerer's apprentice" by Walt Disney and on his deviations from the Greek original, showing the ideological parameter of Disney's retelling of the story. The Magic Shoes and their symbolism in Tales like Cinderella, The Twelve Dancing Princesses, Puss in Boots, was the theme of D. Damianou, while E. Avdikos' paper was dedicated to the symbolism of bones not only in folktales, but also in modern cremation narratives. M. Kaplanoglou examined thoroughly the conception of fantasy (of myths, folktales etc) in the period of Greek Enlightenment.

The Conference drew to a close with two presentations: the *Catalogue of Greek Magic Folktales*, which has been published in 2012 by Academia Scientiarum Fennica, in Folklore Fellows Communications. This work is a part of eminent Greek folklorist's Georgios Megas *Catalogue of Greek Folktales*, elaborated and enriched with commentaries by a team of researchers (Angelopoulos, Brouskou, Kaplanoglou, Katrinaki). The second presentation concerned the activity of The European Research Group for Oral Narratives, founded in 2003. The Group is constituted of specialists on oral Literature and especially on European Folktales.

* * *

«L'ESTUDI DEL FOLKLORE: TEORIA, HISTÒRIA, ARXIUS». CONGRÉS INTERNACIONAL EN HOMENATGE A JOSEP M. PUJOL. Arxiu de Folklore del Departament de Filologia Catalana de la Universitat Rovira i Virgili. Tarragona, 20 i 21 de juny de 2013.

L'estudi del folklore: teoria, història, arxius

Montserrat PALAU VERGÉS

Universitat Rovira i Virgili, Tarragona

Un dels camps en què va excel·lir i va crear mestratge Josep Maria Pujol, que va morir malauradament el 26 d'agost de 2012 als 65 anys, fou en el de l'estudi del folklore com a disciplina acadèmica tractada amb rigor científic. Professor de la Universitat Rovira i Virgili durant més de 30 anys, fou l'introduïdor de diverses assignatures sobre aquest tema des del curs 1979-80 i un dels creadors de l'Arxiu de Folklore del Departament de Filologia Catalana (1994). En homenatge seu, Carme Oriol i Emili Samper, al capdavant de l'Arxiu de Folklore, van organitzar un congrés internacional, «L'estudi del folklore: teoria, història, arxius», celebrat a Tarragona els dies 20 i 21 de juny del 2013.

El record de la saviesa del mestre i de la seva calidesa personal van aplegar, al costat de la seva vídua, Montse Planas, un bon nombre de col·legues, estudiants, deixebles, ex-alumnes i amistats. I la participació d'autoritats mundials ben reconegudes en aquest camp, com les de Dan Ben-Amos i Hans-Jörg Uther, amb sentides paraules d'admiració, van reblar la importància del llegat intel·lectual de Josep Maria Pujol. Inaugurat amb la intervenció de les autoritats acadèmiques i de l'organització, el congrés es va dividir en tres àmbits sobre els quals havien versat les seves investigacions: la teoria i història del folklore, la narrativa folklòrica i els arxius i centres de recerca. A més, en les instal·lacions del Paraním del Rectorat de la Universitat Rovira i Virgili on es celebrava el congrés, s'hi va exhibir l'exposició sobre Josep Maria Pujol i la tipografia –un altre dels seus camps d'estudi en què també va destacar– de l'escola de disseny Eina de Barcelona. I, complementant l'activitat congressual, l'Aula de Cinema de la URV va organitzar un cicle de pel·lícules relacionat amb el tema.

L'esmentat Dan Ben-Amos, professor de la Universitat de Pennsilvània, va obrir la primera sessió amb una magnífica conferència, «One Definition of Folklore: A Personal Narrative», en què va explicar les seves teories que, en el seu moment, a la segona meitat del segle XX, van renovar les definicions i estudi de la matèria i que Josep Maria Pujol va seguir i va introduir i divulgar a casa nostra. La sessió es va completar amb les comunicacions «Danish Folcloristics between Philology and Ethnology», de Michèle Simonsen (Copenhagen); «Canvia la tecnologia o també canvia el pensament? Indicis de com es transforma la comunicació folklòrica en el trànsit als comportaments tecnològics», de Jaume Ayats (Grup de Recerca Folklòrica d'Osona); «Arxivers, filòlegs o folkloristes: per fer què i amb quines eines?», de Jaume Guiscafrè (Universitat de les Illes Balears); «Les cartes de Walter Anderson a Joan Amades: estudi de la col·laboració entre dos folkloristes coetanis», de Carme Oriol (Universitat Rovira i Virgili); «Rossend Serra i Pagès, mestre de folkloristes: l'epistolari amb les seves alumnes de l'Escola d'Institutrius i Altres Carreres per a la Dona», de Montserrat Palau (Universitat Rovira i Virgili); i «Rumors i folklore» d'Ignasi Roviró (Grup de Recerca Folklòrica d'Osona).

La tesi de llicenciatura de Josep Maria Pujol sobre la catalogació de les rondalles catalanes és una obra de referència internacional, així com altres treballs posteriors d'estudi i catalogació. Per això, la segona sessió del congrés es va dedicar a la «narrativa folklòrica», concretament a les rondalles i llegendes. El director de l'*Enzyklopädie des Märchens* (Göttingen, Alemanya) i responsable de la darrera revisió del catàleg internacional de tipus rondallístics *The Types of International Folktales*,² Hans-Jörg Uther, va obrir la sessió amb la conferència «Classifying Tales. Remarks Concerning Indexes and Systems of Classification». El Dr. Uther, va dissertar sobre els sistemes de classificació de les rondalles amb especial esment de les catalanes. La sessió va seguir amb la presentació de les comunicacions «Spinners and spinning in folktale versions from the Aegean Islands», de Marianthi Kaplanoglou (Universitat d'Atenes); «El llarg camí del 'Mal caçador'», de Josefina Roma (Universitat de Barcelona); «Variacions sobre les bruixes» d'Emili Samper (Universitat Rovira i Virgili); «Les llegendes sobre la Nativitat a la tradició catalana», de Caterina Valriu (Universitat de les Illes Balears); i «Estudi i edició de tres versions inèdites de *La Ventafocs* (ATU 480+510A) recollides per Adelaida Ferré i Gomis», de Laura Villalba (Universitat Rovira i Virgili).

Coneixedor i avalador de les noves tecnologies, Josep Maria Pujol impulsà també diversos projectes sobre eines de recerca, catalogació i divulgació a través de la creació, des de l'Arxiu de Folklore de la URV, de diverses bases de dades, entre les quals destaquen, per la seva importància, BiblioFolk: Repertori Biobibliogràfic de la Literatura Popular Catalana i RondCat: Cercador de la rondalla catalana.³ En conseqüència, la darrera sessió del congrés fou dedicada a «Arxius i centres de recerca» i s'inicià amb la ponència de Christine Shojaei Kawan, «Books, Files, Slips, Clippings, Copies...: in short the Stuff with Makes and Handbook. The Enzyklopädie of the Folktale, its Library and Archives». La redactora de l'*Enzyklopädie des Märchens* va analitzar el recorregut històric d'aquest treball internacional de recerca folklòrica. Van seguir les comunicacions «An Ocean of Stories: The Portuguese Archives of Folktales and Legends», de Paulo Correia (Centro de Estudos Ataíde Oliveira); «El Grup de Recerca Folklòrica: recerques i arxius», de Xavier Roviró (Grup de Recerca Folklòrica d'Osona); i «L'Arxiu de Folklore de la URV i els seus recursos en línia», de Carme Oriol i Emili Samper (Universitat Rovira i Virgili).

Foren tres dies amb el record ben viu de Josep Maria Pujol, de la seva elegància, educació, generositat, sentit de l'humor i, sobretot, de la seva saviesa i coneixements. I van servir també per recuperar la seva obra sempre vigent, fer-ne divulgació i seguir el seu mestratge en aquest camp.

2. Uther, Hans-Jörg (2004): *The Types of International Folktales. A Classification and Bibliography Based on the System of Antti Aarne and Stith Thompson*. 3 vols. Folklore Fellows' Communications 284-285-286. Hèlsinki: Suomalainen Tiedeakatemia.

3. Consultables en línia a <<http://bibliofolk.arxiudedefolklore.cat>> i <<http://www.sre.urv.cat/rondcat>>, respectivament.